

PANUJĄCY (80) *part praes act*

a jasne (w tym 1 r. błędne znakowanie).

sg m N panujący (19). ◊ G panującego (8); -ého (2), -(e)go (6). ◊ D panując(e)mu (3). ◊ A panującego (9); -ého (1), -(e)go (8). ◊ I panującym (1). ◊ V panujący (5). ◊ f N panującą (1), panując(a) (2). ◊ G panując(e)j (9). ◊ A panującą (1). ◊ n N panując(e) (1). ◊ G panując(e)go (4). ◊ pl N m pers panujący (3). ◊ G panujących (7). ◊ D panującym (1). ◊ A subst panując(e) (2). ◊ I m panując(e)mi (2), panującymi (2); -(e)mi *HistAl*; -ymi *SkarŻyw*; -(e)mi : -ymi *LatHar* (1:1).

Sł stp s.v. panować, Cn notuje, Linde XVII – XVIII w. s.v. panować.

1. *Sprawujący władzę, rządzący; dominator Mymer¹, BartBydg, HistAl, Vulg, PolAnt, Mącz, JanStat; dominans HistAl, Vulg, PolAnt; imperans Vulg, PolAnt; imperiosus Cn (57) : iáko Zelim teras pánuiący Czeńarz Turecki z Báffami swoimi záłował śmierci Pána náłzego BiałKaz M; ktore ípołoby przezwiłká swoie máią wedle rozności pánuiących ołob [pro eorum qui imperant varietate]: [...] to íełt/ Monarchia, Oligarchia, Politia. ModrzBaz 3; SkarŻyw 398; Interrex – Namięfńnik krolewski, panuiáci miedzi ímiercia a wibranim nowego kroła. Calep 554a.*

panujący komu (4): HistAl F5; Y vczynię ínich ieden narod [...] y będzie ieden Krol wífem pánuiący Leop Ez 37/22. Cf »szczęśliwie panujący«.

panujący nad kim (2), nad czym (terytorium) (1): BibRadz 2.Par 7/18; Iáko y te wierfzyki ich świádczą [...] íłuzylic przedtym Rzymie/ z pánow zacni Pánowie/ á teraz íi pánuią z niewolnikow íłuzkowie. [...] Vkázuíac/ nie tylko odmiáne rzádu ítárego Rzymfkiego: ale też y ołob nád nim pánuiących. CzechEp 335; Królá ípokoyného pánuiącego nád wízytkimi przykłádem [...] Kościól íego świéty [...] w práwách/ w wolnościách [...] chowác/ brónić przyfłoi SarnStat 897.

panować gdzie (7): Leop 3.Esdr 2/27; wrocił íię do Antyochiiiey kędy ználazfzy Filipá pánuiącego w miełcie dobywał go/ y miáłto wzíął mocą BibRadz 1.Mach 6/63, 1.Mach 7/8; pífał kniemu taki íiłt. Amurat Othoman Cęfarz Turecki ná wíchod y ná zachod íłóncá pánuiący Skánderbegowi wychowáncowi niewdzięcznemu zádnego zdrowia etc. BielKron 245v; BudBib 1.Mach 7/8; ábyfmy [...] ná zádnego íię zmyśłonego niewiedziéc kędy dáleko zá gorámi/ zá morzem y zá rzekámi pánuiącego namiáftká przeciwniká Chrístułowego namniey nie ogláđáli CzechEp 330, 409.

W porównaniu (1): íz Papiéz w Rzymie pánuiący iáko Bog / íełt tym Antychríftem. CzechEp 409.

Wyrażenia: »pani panująca« = władczyńi (1): Regina, Królowa/ Też rzáđzícielká/ Albo páni pánuyáca. Mącz 349c.

»szczęśliwie [komu] panujący« (2): zá íáłką téż Pána íwégo íczęśliwie ná ten czás nam pánuiącego Pána á Pána Zygmuntá Augułtá Królá Polfkiego [...] tofmy [...] odzírzeli SarnStat 1019, 1019.

Przen [nad czym] (1) : Niemálf człowieká pánuiącego nád duchem [Nullus est homo imperans (marg) qui potestatem habeat (-) in spiritum] ktoryby vtrzymał duchá BudBib Eccle 8/8.

α. W funkcji rzeczownika: władca, król (13) : Dominator. Hyrfcher. Panuiáci. Mymer¹ 33v; BartBydg 44b; GrzegRóżn 14; Mącz 94a; ktory [Pan Bóg] [...] nęđzniká z gnoi u wydzwiga/ y íáđzi go z pánuiącymi rowno. SkarŻyw 398.

panujący komu (1): íełliby powítał przeciw tobie złą myfłą pánuiący tobie/ nie wyfłępuy z mieyfca íwoiego. BielKron 81v.

panujący gdzie (1): które [rzymskie panowanie] [...] nie zasiadłóć też było ná iedney oóobie: [...] ále ná władzy y zwierzchnóści tám panujących. *CzechEp* 356.

Wyrażenia: »Pan panujących, nad panującemi (państwo rozciągający)« = *Bóg; Dominus dominantium PolAnt, Vulg* [szyk 4:1] (3:2); *GrzegRóżn* D3v; *BudNT* 1.Tim 6/15; Iezu Boże prawdziwy y Pánie nád wżyftkimi pánującemi/ zmiłuy się. *LatHar* 340, 238; Ktorego [Pana Jezusa] czáfów fwoich okaże błogófláwiony y íam możny Krol krolujących y Pan pánujących *WujNT* 1.Tim 6/15.

»pan nad panującemi« [tytuł władcy] (1): Krolowi nád krolmi wielkiemu/ y pánu nád pánującemi [domino dominantium] Alexandrowi Arifthoteles słuźbę swoię opowiada. *HistAl* M7.

a. *Sprawujący władzę nad określonym zespołem ludzi [nad kim]* (2) : Pásćie ítádo Boże [...]/ doglądáiąc go nie poniewolnie/ [...] áni íáko pánujący nád księźą (*marg*) ábo, nád dziedzictwem Páńskim. (-)/ ále wzormi będąc ítádá *WujNT* 1.Petr 5/3, s. 807.

b. *O Bogu, Chrystusie i Matce Bożej* (21) : Boś ty Krol á Bog náłz pánujący wiecznie. *LubPs* hh3v; iż Chríftus názwány íełt Bog/ íam pánujący. *WujNT* 835, 835 *marg*, Xxxxx4.

panujący komu (1): yłz yako tą gwyazda yełt namnyeyłza a barzo mocna tak panna marya pokorna a wżytkym panuyąca *PatKaz* III 126v.

panujący nad kim (2): *MycPrz* I A4; O Krolu nád wżytkimi krolmi pánujący/ [...] rácz nam dáć odpulzczenie zgrześzenia náłzego *SkarŻyw* 509.

panujący gdzie (1): Tákże też y ty niechcełz mieć Kryftulá iedno pánującego ná tym świcie [tj. uważasz, że Chrystus panuje tylko na tym świecie]/ dotześnego/ y cíieleśnego *KrowObr* 23.

Wyrażenie: »panujący Pan« = *dominator Dominus Vulg, PolAnt* (8): A ták teraz będę íe modlił nawyíłfzemu [...]: Pánujący Pánie/ íełlim náłazł íáfkę przed twemi oczymá/ [...] poíł mię *Leop* 4.Esdr 12/3, 4.Esdr 4/38; *BibRadz* 4.Esdr 12/7; Zefli miły Pánie pánującego Páná co rychley ná obliczność zyemie. *RejPos* 120v, 12v; *BudBib* 4.Esdr 4/37[38]; *SkarŻyw* 111; *WujNT* 835.

a. *W funkcji rzeczownika; princeps Vulg* (5) : *CzechEp* 301, 302; ktorzy [...] przá się íámego Pánującego/ y Páná náłze⁸⁰ íełulá Chríftulá. *WujNT* *Iudae* 4.

panujący nad czym (1): żebyfmy thym [...] zágniewáli nie człowieká ále pánujące⁸⁰ nád wífeláką mocą Naywyłfłzego Páná Bogá *Leop* 3.Mach 7/7.

Wyrażenie: »Panujący na niebie« (1): nie vkorzyłeś fercá twego/ [...] ále podniośleś íe przeciwko Pánującemu ná Niebie [*adversum Dominatorem caeli*] *Leop* Dan 5/23.

c. *O znakach zodiaku: mający władzę nad istotami żywymi* (1) : Strzelec z íednorózcowym znákem pánujący/ Zołnierza wybornego znác/ pewnie dáiący. *PaxLiz* C2.

2. *Występujący, szerzący się, znajdujący się* (23) : á ta ampulla znamionuie wiatry panujące/ ktore zmieszane z wilkościami flegmíłtemi klíowatemi w głowie podnołzą onę pianę *FalZioł* V 8v; *CzechRozm* 206.

panujący w kim, w czym [o nosicielu stanu, cechy] (11): Też Baranięta nie trzebione nie thak íá wilkie ani lipkie/ á tho dla íuchey complexijey panującey w nich *FalZioł* IV 3a, I 72a, 117a, 133d; Czemu niewiałti krotfze y mnieyfze pierfi maíą niż otroci. (-) íełt to dla wíełfzego cieplá w otrokach

panującego *GlabGad* D5v, C5, C6, D3, H8, I2v; Boleści ze krwi zbytniej w głowie pánuiącey/ ty
fą známioná *SienLek* 39v.

panujący gdzie [o miejscu] (3): Epidimia, morbus, populatum vagans, non solum pestilentia,
sed quicunque, [...] Powyetrze włędý pánuyące. *Murm* 79; [*Bolesław król*] dla głodu w Mieście
pánuiącego zá krotki čás y miáfto y zamek Kijow wziął *StryjKron* 170, 777.

a. Przeważający ilościowo (7) :

panujący komu (1): [*paprotka*] iefth dobra na ti to wilkości panujące Ludziem flegmińtym y tym
w ktorých melankolia panuie. *FalZioł* I 98d.

panujący w czym (6): fmak kwańny cirpki albo oftry dla zimna w nim panującego, zciřka członki
GlabGad C6v; Znamię iefth [*sen o ogniu*] panującey kolery w cieie *GlabGad* L6v, C3v, C6, L6, L6v.

Synonimy: 1. *krolujący, władający*.

Cf **PANOWAĆ**

AŻ, (ZCh)